

Süryânî Mîkâîl Vakayînamesi

XV inci kitap

Türklerin Kapadokya (56) havalisine çıktıkları ve Malatya surunun yeniden yapıldığı devirden bâhis:

İkinci Fasıl

Bu devirde Türkler yeniden Romalılardan (57) memleketlerine girdiler, esirler aldılar, yağma ettiler, yıkıp yaktılar.

Romalılar da birbirleriyle savaştılar. Komninos'lardan (İsaacius = İsaak) payitahta karşı bir taarruz hazırladı. «Bithynie = Bitinya» (58) şehirlerinden «Nicomédie = İzmit» ve «Nicée = İznik» üzerine büyük bir ordu ile geldi, oradan payitahta doğru ilerledi ve kılıç kuvvetiyle saltanat tahtını zaptetti. İmparator (Michel = Mihail) kendi yaptırdığı manastıra çekildi: Saçlarını kestirip keşiş oldu ve ölüncüye kadar ömrünü orada geçirdi (59).

1375 senesinde (60) saltanat sürmiye başlayan (İsaak) Garba doğru ilerliyerek «Pastıkaye = Peçenek» lerle (61) şiddetli bir harbe tutuşup galip geldi. Bu hükümdar müteazzım, büyük kalpli ve hasisti.

İşte bunun zamanında Türkler Malatya havalisine akın ederek hiç bir mukavemet görmeden «Beit Roumayê = Beyt Rumaye» (62) de esirler tutup ganimetler aldılar.

(İsaak) yalnız iki sene saltanat sürdükten sonra öldü (63).

(56) Eski Anadolu'da «Cappadoce = Kapadokya» kıt'asının hududu muhtelif devirlere göre değişir: İlk devirde Trabzon vesairenden mürekkep olan «Pontos» havalisi de bu mıntakaya dahil sayıldığı halde sonraları «Pontos» ayrılarak şimdiki Sivas, Niğde, Kırşehir, Yozgat vilâyetlerinden mürekkep saha asıl «Kapadokya» itibar edildi: Bu kıt'anın merkezi, o zaman «Mazaca = Mazaka» denilen şimdiki «Céarée = Kayseri» şehriydi.

(57) Şarki Romalılardan, yâni Bizanslıların.

(58) «Bithynie = Bitinya» şimdiki Bursa, İznik ve İzmit şehirlerinden Üsküdar'a kadar uzanan mıntakanın eski ismi: Buraya bu ismin verilmesi, ilk ahâlisinin Trak kabilelerinden (Bithyni) lerden mürekkep olmasındadır.

(59) Altıncı (Michel Stratiotique) Milâdın 1056-1057 senelerinde saltanat sürmüştür.

(60) 2 Eylül 1057 tarihinde tahta çıkmıştır.

(61) Daha doğrusu «Pastinakaye» Süryânîlerin ve «patzinaces» şekli de Avrupalıların Peçenek Türklerine verdikleri isim; bazı Garp müellifleri de «Colbingues» ismini kullanmışlardır. On birinci asırda Oğuzlar Anadolu'dan, Peçenekler de Rumelinden Bizanslı tazyik etmişlerdir.

(62) Süryânîlerin Anadolu'ya verdikleri isimlerden.

(63) Onuncu (Konstantin Dukas) lehine tahtından feragat etmiş ve bu da 25 Kânunuevvel 1059 tarihinde cülûs etmiştir.

1377 senesinde Paflagonya (64) eyaletinden (**Constantinus Ducas = Konstantin Dukas**) saltanat sürmiye başlamıştır.

Bu imparator Malatya surunu yeniden yaptırdı. Dokuz sene saltanat sürdükten sonra öldü (65). Karısı (66) ile oğulları (67) da 8 ay saltanat sürdüler.

Malatya valisi (**Krinotes**) karısı ve çocuklarıyla beraber işte bu devirde öldürüldü. Ondan sonra burası bir daha rahat yüzü görmedi.

Bu sırada, yâni 1372 tarihinde (68) «**Dukas**» ailesinden olan Şarkî Roma imparatoru (**Konstantinus**) Malatya'nın iki suriyle hendeğinin tâmir edilmesini ve bu suretle eskiden olduğu gibi şehrin hendekteki sularla kuşatılmasını emretti. İmparatorun iradesi payitahta bulunan bazı Malatya müteberanınca mâlûm olur olmaz, bunlar kendi analarıyla babalarının gömülü olduğu şehre gittiler ve imparatorun fermanını da götdürdüler. Bunların çoğu Suriyeli ortodokslardan mürekkepti.

İmparatorun iradesi gayet müstâcel mahiyette bulunduğundan, Anadolu ve Antakya'dan işçiler, yâni bir çok mimarlar toplandı; bunlar şehir halkıyla anlaştı. Payitahttan gelen müteberanın her biri bir kısım deruhte ettiğinden, surlar az zamanda mükemmel surette tecdit ve tâmir edildi. Her taraftan muhat oldukları harplerle yağmalardan dolayı mustarip ve sıkışık bir vaziyette bulunan Malatyalılar şehrin eski tahkimatına hiç bir şey ilâve edemediler; ancak suru eski temelleri üzerinde yeniden kurup bitirdiler (69).

*Türklere mağlûp ve esir olan Şarkî Roma imparatoru
(Romanus Diogenes) saltanının başlangıcı.*

1936 senesinde (**Diogenes**) lâkabını taşıyan imparator (**Romanus**) şarkî Roma tahtına çıktı (70). 3 sene, 8 ay saltanat sürdü (71).

Bu imparator muhakemelerinde pek sert ve şiddetli davrandı. Bir sefer

(64) «**Paphlagonie = Paflagonya**» şimdiki Kastamonu, Çankırı ve Sinop vilâyetlerinin mecmuu ile Samsun vilâyetinin garbindan mürekkep olan sahanın eski ismidir; Amasra ve Sinop şehirleri bu kıt'anın eski merkezleridir. Eski Paflagonyalılar dilleriyle âdetlerinin kabalığı ile meşhurdur.

(65) 1067 Mayıs'da ölmüştür.

(66) (**Eudocie = Evdoksiya**): Büyük Sultan Alp-Arslan'a karşı Malazgird muharebesini kaybetmiş olmakla meşhur (**Dördüncü Romain Diogène = Romanos Diyozenis**) le sonradan evlenmiştir. (**Diyozenis**) evvelce Bizans generallerinden olduğu halde, bu imparatoriçe ile evlendikten sonra imparator olmuştur.

(67) (**Michel**), (**Andronic**) ve (**Constantin**): Bunlardan (**Yedinci Michel**) Malazgird hezimetini üzerine üvey babası (**Romain Diogène**) in yerine imparator olmuş ve Anadolu işte bunun zamanında Türkler tarafından fethedilmiştir.

(68) Milâdî 1060.

(69) Malatya suru Türk akınlarına karşı tâmir edilmiştir.

(70) Malazgird muharebesinde büyük Türk kahramanı Sultan Alp-Arslan'a mağlûp ve esir olan Bizans imparatoru (**Dördüncü Romanos Diyozenis**): Avrupa müellifleri bu ismi (**Romain Diogène**) şeklinde kaydederler.

(71) 1 Kânunusani 1068 - 26 Ağustos 1071.

acıp «**Mabbug**» yani «**Hierapolis**» şehrine kadar geldi; şiddetli bir taarruz tertib etti, şehri aldı ve içindeki arapları taredetti (72).

Gene bu sene Türklerin ilk hükümdarı vefat ettiğinden (73), Horasan saltanatının tahtına aynı aileden (74) (**Albarslan**) (75) çıktı. Bu sultan memleketi yağma ettirmek için akrabasından (**Süleyman**) ı (76) önünden gönderdi: Onun arkasından da Sultan bizzat gidip Ermenilerin memleketini (77) zaptetti.

İmparator (**Romamos Diyozenis**) bu vaziyetten haberdar olunca, bütün şarkî Roma ordularını topladı, «**Ermeniyye-i Kübrâ**» ya gitti (78) ve Türklere hücumu hazırlandı. İmparator (**Diyozenis**) Türkleri mağlûb edeceğini, padişahlarını esir edip ateşte yaktıracağını gurur ve azamete söyleyip duruyordu. Türk Hakanı da Romalıları mağlûb edip (**Diyozenis**) i esir ettiği takdirde kendisine karşı semahat gösterip hiç bir zarar vermeden memleketine iade etmeyi düşünüyordu. Bunlar sonradan bir mucizeyle meydana çıktı.

Şarkî Romalıların ileri gelenleriyle imparator arasında ihtilâf çıktı. Onların kendi bâtil mezheplerine zorla sokmak istedikleri ermeni askerleri muharebede düşmana yüz çevirip her kesten evvel kaçtı. İşte bunun üzerine Türkler birlik ve ittifakları sayesinde Romalıları mağlûb ettiler. Bu muharebede kayde şayan diğer bir vak'a daha oldu. İki taraf harbe hazır oldukları sırada, Sultanın amcazadesi (**Süleyman**) (79) harbin idaresini kendisine tevdi etmesini ve padişahın bir tepe üstündeki tahtında durmasını istedi (80). Sultan muvafakat ettiğinden, (**Süleyman**) hep yetişkin erkek çağına gelmiş olan on iki oğlunun her birine bin atlı verdi; bunlar silâhlanıp Romalılara taarruz için aşağı indiler. Harpte iki taraf birbirine girdiği sırada, Sultanın

(72) «**Mabbug**» yahut «**Hierapolis**» Haleb'in 110 kilometre şimalişarkisinde şimdiki «**Menbic**» kasabasının yerinde eski ve büyük bir şehirdir: Fırat'ın 33 kilometre garbinda bulunan bu mâmur şehre yer altından açılan kanallarla su getirilmişti; sonradan bu eski şehir Aksak Timur tarafından tahrib edilmiştir.

(73) İran Selçukilerinin ilk hükümdarı (**Sultan Tuğrul-Bey**): Hicretin 455 ve Milâdın 1063 tarihinde vefat etmiştir.

(74) Selçukilerden.

(75) Alp-Arslan: Süryâni müstensihleri bu ismi (**Arbarslan**) şekline de sokmuşlardır; (**Adud-ud-din Ebu-Şucâ Alp-Arslan**) Sultan Tuğrul-Bey'in yeğeni, yâni biraderi (**Cağrı Bey Davud**) un oğludur; Milâdın 1063-1072 (Hicretin 455-465) tarihlerinde dokuz sene saltanat sürmüştür.

(76) Anadolu Selçukilerinin birincisi olan (**Ebül-Fevâris Süleyman ibni Kutulmuş ibni İsrâil ibni Selçuk**), Sultan Alp-Arslan'la amcazade çocukları, yâni kardeş torunlarıdır.

(77) Şarkî Anadolu.

(78) «**Armenia major = Grande-Arménie = Ermeniyye-i Kübrâ**» Gürcistan'dan Musul'a kadar intidad edip şimdiki Erivan, Kars, Tebriz, Van, Erzincan, Erzurum ve Urfa şehirlerini ihtiva eden sahaya eski müelliflerden bazılarının verdikleri isim.

(79) 76 numaralı nota bakınız.

(80) Malazgird muharebesinin (**Süleyman**) tarafından idare edildiğini yalnız Süryâni Mikâil rivayet etmektedir; diğer menbâlarda böyle bir şey yoktur.

yanında duran hemşirezadelerinden biri de harp meydanına inmek üzere müsaade istedi; fakat Sultan müsaade etmedi. Prens bir çok defalar ısrar ve rica ederek nihayet izin alıp aşağı indi. İmparatorla karşılaştı; çünkü (Diyoyenis) çok kuvvetli ve cesur olduğundan, kendisiyle beraber gelen mühim şahsiyetlerin ekserisiyle ermenilerin hepsi onu bırakıp kaçmış olduğu halde, o hâlâ tek başına mücadelede devam ediyordu. Tepeden en son inen adam imparatora tesadüf edince bir vuruşta yere devirdi ve tam kafasını keseceği sırada, şarkî Roma imparatoru kendini tanıttı. Türk sevindi ve onu yakaladı. Kendisini padişahlarının yanına götürürken diğer bir asker görüp kim olduğunu sordu; öteki de ona bu adamın şarkî Roma imparatoru olduğunu söyledi; işte bunun üzerine beriki sefil bu zaferi benimsemek için imparatoru esir eden zate kılıç vurdu, yere yuvarladı, zincire vurulmuş olan imparatoru kendisi aldı ve Sultana götürdü. Akşama doğru, yeğenin hâlâ «vdet etmediğini gören Sultan aranılması için adamlar gönderdi; bu adamlar onu yattığı yerde henüz sağ buldular. Alıp getirdiler; (Diyoyenis) kendisini tanıyıp vak'anın nasıl geçtiğini anlattı. Bunun üzerine Sultan bu hilekâr adamın çarmıha gerilmesini emretti ve onun mallarını insafsızca vurduğu zate verdi.

Bundan sonra Sultan, kendisi esir olduğu takdirde hakkında nasıl davranacağını (Diyoyenis) den sordu. (Diyoyenis) de ateşe atırmak arzusunu beslemiş olduğunu itiraf etti (81). Sultan da ona şu cevabı verdi:

— Halbuki ben, seni esir ettiğim takdirde sana karşı semahat göstermiye karar vermiştim. Görüyorsun ki Allah ancak iyilik etmek isteyenlerin duasını kabul ediyor!

Ondan sonra Sultan imparatoru şarkî Roma hududuna kadar bir maiyet alayı ile gönderip serbest bıraktı (82).

Sultan Alp-Arslan'ın âdil olduğu söylenir ve bir çok iyilikleri rivayet edilir.

(Devamı var)

(81) Başka menbâlarda (Diyoyenis) in (Alp-Arslan) a: «Ben seni esir etseydim so-pa altında öldürürdüm!» cevabını verdiğinden bahsedilir! Bu tarihi muhavere, yalnız iki hükümdarın ahlâk seviyesini değil, aynı zamanda iki medeniyetin farkını da gösterir: Zaten bu büyük farkı, (Diyoyenis) de sonradan halefinin emriyle gözlerine mil çekilmiye karar verildiği zaman büyük kalpli kahramanımız muhterem Sultan (Alp-Arslan) a yazdığı bir mektupta bizzat itiraf etmiştir.

(82) Anadolu'nun fethine ve bugünkü devletimizin kurulmasına sebep olan bu şanlı muharebe Milâdın 1071 senesi Ağustos ayının 26 ncı cuma günü Malazgird önlerinde vukua gelmiştir.